

2. PARA (153) sb f

pår- (92), par- (4); par- *OpecŻyw*, *SkarKaz*; pår- : par- *BielKron* (4:1), *KlonFlis* (2:1). ◇ pår. ◇ *Końcowe* a *jasne*.

sg N pàra (26). ◇ G pàry (6). ◇ D pàrze (2). ◇ A pàrę (49) [w tym: -ą (2), -e (1), -é (1)]. ◇ I pàrą (6) [w tym: -a (1)]. ◇ L pàrze (15). ◇ V pàro (3). ◇ pl N pàry (1). ◇ G pår (27). ◇ A pàry (5). ◇ I pàrami (6); -ami (5), -(a)mi (1). ◇ L pàrach (1). ◇ du N (*cum nm*) pàrze (3) *WyprKr* 61v, 68v, *Mącz* 276d. ◇ A (*cum nm*) pàrze (3) *LibMal* 1547/126, 1550/154v, 1551/162.

Sł stp: para, par, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

1. *Dwa podobne przedmioty (też dwa abstrakty), dwoje zwierząt tego samego gatunku, dwoje ludzi mających ze sobą coś wspólnego; par PolAnt, Mącz, Calep, Vulg, Cn; duo PolAnt, Vulg, Cn (143) : po trzy iaycza znofi/ ale telko parę wylęga. FalZioł IV 26a; LibMal 1550/154v [2 r.]; RejWiz 42; Mącz 276d [2 r.]; bo iakoż pomárli Piládes/ Oreftes: Thefeus/ Pirithous: Scipio/ Lelius: ták po tych trzech parách/ żadney ná świecie im rowney pary nie fłyháć GórnDworz Mv; Daż zá parę połgrzywny/ á weźmiesz záfie gdy iágniátko vrofcie wiefieni zá onęz parę fwoie połgrzywny. RejZwierc 108v; Pozdrawiam cię paro błogóśławiona [...] / Pietrze y Páwle SkarŻyw 595, 595; PudłFr 64; Calep [753]b; Ledwie par kilka w dzieiách opifano/ Które zá práwé przyiaćioły miano. KochPij C3v; Mieściac w w [!] odmiennej w iedney twarzy chodzi/ Wdzięczna Iutrzenká y fłóńce przywodzi. Támten Fortuny/ tá Cnoty obrazem/ Dobrze kto pośiadł tę parę zarázem. SzarzRyt D3v.*

para kogo (11), czego (żywotne) (28), czego (nieżywotne) (11): OpecŻyw 25v; Theśz thu vkradli Zidowy Na rynku trzi pari fkor zamfchowich LibMal 1550/154v; BibRadz Lev 12/8 [2 r.], 1.Reg 11/7; BielKron 37, 138, 456; Mącz [176]d; bo pary ludzi iednákich głow/ ktorzy by we wżytkim byli fobie podobni/ nie naidzie ich ná świecie. GórnDworz K5, M2v, T6v; RejZwierc 55; RejPos 55v; BielSpr 47v; BudBib Lev 14/22 [2 r.]; Niż Rycerfkiego fyná/ parę pfow woleli. MycPrz I B3; SkarŻyw 112, 129; StryjKron 269, 411, 467; ZapKóścier 1582/36, 1583/36, 1585/57, 61v; KlonŻal A2; KochPhaen 2; A ták dzień ieden nád parą chłopow pilnie ftać GostGosp 86; Ia też z ochoty/ ktorą w fercu czuię/ Z kilká par rythmow fobie nágotuię. GrochKal 26; GrabowSet N3v; WyprPl B2v; WujNT Luc 2/24; SarnStat 776; PowodPr 46; KmitaSpit C4v; ktorzy [rodzice] párę fynow máiac/ obudwu zaráz ftráćili. SkarKaz 314b, 454b; CiekPotr 29; SkarKazSej 667b; KlonFlis B3v; parę białych niech Cupido Gołębi lecem iedwabnym pożenie/ Przez chmurne ćienie. SzarzRyt D4v. Cf Wyrażenie przyimkowe.

W charakterystycznych połączeniach: para błogóśławiona (2), jedna (2); para aftek, braciej, chartów (2), chłopow, czyrwonych złotych, dzieci, gołąbiąt(ek) (gołębi) (8), jajec, kapłunow, koźłat, ludzi, niedźwiedzic, orłow, pektoralikow, podkow, przyjaciół, psow, ptaszkow, rytmow, skor, sokołow (2), strzał, synogarlic (synogarląt) (7), synow, świętych młodzieńców, świętych żołnierzow, towarzyszew, wyżłow; kil(k)a (kilko) par (5).

Szereg: »para a (abo) dwoje« = par aut duo Vulg (2): niefli go [dzieciátko Jezus] do Ieruzalem/ áby go poftáwili á ofiárowáli przed Pánem. [...] A przy tym/ áby oddáli ofiárę [...] / parę śinogárlic á dwoie gołąbiątek młodich. RejPos 55v; WujNT Luc 2/24.

Wyrażenie przyimkowe: »po parze« [w tym: kogo, czego (3)] (4): [gołębie grzywacze] dwa kroć telko do roku po parze dzieci miewaią *FalZioł* IV 21b; *WyprKr* 81v; ROZDZIAŁ VI. [...] 7 Apostoły rozflyła po parze. [Cf y poczał ie [apostoły] po dwu rozflyłac *Mar* 6/7] *WujNT Mar* 6 arg.

~ *Wyrażenie:* »po parze par« (1): Nápufzczal theż [Noe] do okrętu źwirząt/ [...] czyfitych po łiedmi par [...] á nieczyfitych po parze par łámca y łámicę *BielKron* 4v. ~

α. *W funkcji przysłówka:* »parą (parami)« = *we dwóch (dwa)* (2) : ognie owe Szcęśliwe flifom: Bo dobrą nádzieię Czynią/ gdy párá pádna im ná Reię. *KlonFlis* B3; [Pothym też obrał á náznaczył Pan y innych łiedmdziefiąt y dwu/ y fłał ie parą [binos] przed obliczym łwoim do káždego miáfthá *Leop Luc* 10/1 (*Linde*); *BusLic* 4v].

W połączeniu szeregowym (1): A coż gdyby był ten Káznodzieiá S. doczekał czáfow náłzych/ gdy nietylko poiedynkiem/ parámi/ ale też cáłemi rotámi/ Kryšťufá/ zá práwnym pozwoleniem policzkuia *PowodPr* 49.

a. *Dwie istoty rożnych płci: mężczyzna i kobieta, samiec i samica; coniugium Cn [stadło – [...] par Cn]* (30) : Czo też za poštawa będzie Gdy ta para [Zefira z Józefem] łpołu będzie RejJóz D6v; (*nagł*) Znáci przes ktore poznác Cudzołózniká. (–) [...] może poznác s łprawy á poštawy oney pary podeźrzáne y iefli łye obłápiáią/ cáłuią [...] rc. *GroicPorz* 112, 112; *BielKron* 4v; *GórnDworz* Cc5v.

W charakterystycznych połączeniach: stworzyć parę, zastać, po parze ([ile] par) brać, legać, napuszczać do okrętu, weść (wnieść) (3), wprowadzić, wziąć (3); po parze ([ilu] par) z káždego żywego stworzenia, samcow i samic (2), wszech żywiących rzeczy, zwierzęcia i ptastwa, z zwierząt.

Zwrot: »parami chodzić« = *razem żyć* (2): iż y źwirzátko iteż ptałzek káždy/ Doznawłszy tey rołkofszy vżywa iey závždy. Kiedy łobie parámi w dziwney łálce chodzą/ A ony wdzyęcne dzyatki też zá łobą wodzą. *RejWiz* 58; A dla tego s przyrodzenia parámi tho [mężczyzna z białogłową] chodzi/ áni może iedno być/ bez drugiego. *GórnDworz* X8.

Wyrażenie: »para ludzi« (3): *GórnDworz* Bb7v; Y łtworzył P. Bog człowieká/ to iefł/ parę ludzi/ mężá y niewiáfłę *SkarŻyw* 259; *PudłFr* 28.

Wyrażenie przyimkowe: »po parze (a. [ilu] par)« [w tym: czego (żywotne) (6), z czego (żywotne) (2)]; *bine PolAnt* (11): Weźmiefz też do Archy po parze z káždego żywego łtworzenia [bina ex omnibus]/ [...] tho iefł/ łamca y łámicę. [...] Ty włzytki po parze wniđá z tobą *BibRadz Gen* 6/19–20; [weźmiesz do arki] ptakow powietrzných po łiedmi par łámcow y łámic [Etiam ex volatili caeli septena septena, masculum et foeminam] *BibRadz Gen* 7/3, *Gen* 7/2 [2 r.], 9, 15; *BielKron* 4v; *SkarŻyw* 270 [2 r.]; Zle trzem (powiada) o iednéy pierzinie/ Znáć/ Stániłławie/ że fię tá pieśń byłá Mym towarzysłom dobrze w głowę wbiłá. [...] Oni iuż tylko légáią po parze/ Ia przedsię źiębnę łámotrzeć do zarze. *KochFr* 27.

α. *W funkcji przysłówka:* »parami« (1) : thy ryby pływaią parami *FalZioł* IV 38c.

β. *O związku małżeńskim: mąż i żona* (8) : *GórnDworz* Aa5; Nuż gdy łie też záłię gdzye miedzy ludzi trefi oná thák wdzięczna á zgodliwa pará/ w iákiey pocźciwości [...] v káždego być mułi. *RejZwierc* 32 [*idem WerKaz*]; Tákiego wieku tedy téy parze vcćiwéy/ Wedle łwéy obietnice życz nieobłędliwéy *KochEpit* A4, A3v; *WerKaz* 305; Przypátrźże fię tey parze [*Jerzemu Chodkiewiczowi i Zofii Radziwiłłównie, biorącym ślub*]; iákiey krwi oboie *WitosłLut* A4.

Zwrot: »parę złączyć« (1): Bóg łam tę parę złączył. *KochEpit* A4.

Wyrażenie: »para ludzi« (1): A oná zaś pará ludzi/ ktorzy fię nie dobrowolnie/ ále poniewolnie zeymują/ gdy fię tráfi miedzy ludźmi/ wyźrzyłz álic oni z łobą różno chodzą *WerKaz* 305.

b. *Jeden (jedno) obok drugiego w układzie przestrzennym; jedna z powtarzających się części takiego układu (36)* : obaczy ktoś/ frzednią parę/ w kthorey był pan Wolfki Miecznik z drugim [...] bárzo máłym/ y rzecze/ [...] co to zá pará/ ták bárzo nie rymowna *Górndworz* R8; *BudBib* 4.Reg 5/17.

para kogo (3), czego (żywotne) (7), czego (nieżywotne) (12): Pierwsi Alspant zloti, spiączą Smaragdow, A ísefczą par pereł wielkich *WyprKr* 3, 3v, 4v, 5, 14v, 17v (10); *SkarŻyw* 76; wftáło íześć par práwie/ Dźiówek iednáko vbránych *KochSob* 55; *KlonFlis* G4v. *Cf Wyrażenia, Wyrażenie przyimkowe.*

W charakterystycznych połączeniach: para aftek, dworzanow, dziewek, mułow, panien, pereł(ek) (7), pontalów (2), tablic, ziarn; kilka par.

W charakterystycznej konstrukcji z liczebnikiem głównym, np. sześć par (16).

Wyrażenia: »para koni« = *biiuges a. biiugi equi* *Mącz, Cn*; *bigae, iuges Cn (3)*: Decemiugis, Wós o piący par koni. *Mącz* 79a, 177b, 381b.

»para wołow« = *iugum (bovum)* *Mącz, Calep, Cn*; *bigae, iuges Cn (4)*: zabił parę wołow s pługá *BielKron* 85; *Iugerum* [...], Ták wiele roley yáko pará wołow może zá dzień przeorác *Mącz* 177b, [176]d; *Calep* 569b.

Wyrażenie przyimkowe: »po parze ([ile] par)« [*w tym: czego (2)*] (3): w kańdey znich [*manil*] po czteri pari ziarn Rubinowych, po czteri pari perelek *WyprKr* 15; [*trębacze*] vderzyli w tráby y w bębny wyieźdzáiąc po parze s chroftow *BielSpr* 41v.

Przen (1) :

Wyrażenie: »para wołow« (1): Piotr y Páweł pará wołow/ ktora fkarb kupiecki świátu przywiozłá *SkarŻyw* 595.

a. *W funkcji przysłówka:* »parami« (2) : Przyłzli raz paniętá w máłzkárach przed krolá/ tákże czyniąc fwoy thaniecz parámi *Górndworz* R8.

Zwrot: »iść parami« (1): dobre biefiády/ giną miedzy námi/ Rozródzą ie połmiłki/ co idą parámi. *RejZwierz* 110.

c. *Komplet złożony z dwóch sztuk, przeznaczony do noszenia na lewym i prawym członku ciała (17)* : drugą parę [*skorzni*] przedał na Rinku *LibMal* 1551/162, 1547/126, 1551/162; *WyprKr* 14v, 23v.

para czego (12): 30 par botow męłkych 20 par zenłkych bothow y 4. pari *LibLeg* 11/97; vkradł dwye parze skorzny fzhewczewy *LibMal* 1551/162, 1547/126, 1548/139; V niei [*szaty*] rekawow dwie parze *WyprKr* 61v, 14v, 15 [2 r.], 68v; Zá prácă ná oštátku fámi téż weźmieć Paré trzewików ítárych *PudłFr* 79; [*GębMemor* 152].

W charakterystycznych połączeniach: para armbantow, botow (3), manill (3), rękawow (2), skorzni, trzewikow (2).

d. *O symetrycznych częściach ciała (2)* :

para czego (1): czemu v niewiafti tilko dwa cice [...] (–) Bowiem niewiafta tilko iedno dziecie miewa, czałem dwoie przeto dofić ma parę ciczow *GlabGad* D6v.

Zwrot: »w parze być« (1): iż gdy by kto był oślepien na iedno oko á drugie czało zoftało, tedi w onym iednym przybędzie mu ośtrofci wzroku więczy niżli kiedy w parze [!] było. *GlabGad* B4v.

2. *Liczba parzysta* [*par, impar – cetno czyli lichy Mącz 276d; cetno, lichy gra – par, impar Cn*] (1): Par [...], Rowny/ pará/ cetno. *Mącz 276c*; [Par Cetno/ para. Impar Licho/ niepará. *UrsinGramm 147 (Linde)*].

3. *Kilka* [*zawsze: parę lub (po przeczeniu): pary czego*] (9): Dam ci parę wirfzyków/ Mielecki/ ná drogę. *KochFr 20*; Parę fłów nam powiedział *ZawJeft 12*.

a. *O pieniądzech* (7): ktorzy fnađ zá koffel piwá á zá parę grofzy przyfyęglyby iż Bogá niemáľ ná niebie *GroicPorz z*; ná vbogie Ludzi nic niemáľ báczności/ iáko mu [*prokuratorowi*] ná pierwfzym podkániu nieukażesz pary Dukatow *GroicPorz dd3*; Pukárzowfki hnet parę czyrwonych złothych dáć mu rofkazał *GórnDworz T [idem] WerGość 252; ActReg 64; SarnStat 776*; Kup v mnie wiofkę *Philokierdzie. [...]* parę tysięcy day mi zá nię fłowem. *CiekPotr 44*.

4. [*Zestawienie w funkcji nazwy botanicznej:* »para jajek« = *Erythronium dens-canis L.*; *psi ząb liliowy, roślina bulwiasta z rodziny Liliowatych (Liliaceae): Pará iaiek/ Pseudo Hermodactilus. m. 1110. SienHerb L#, E#v.*]

Synonimy: 2. *cetno*; 3. *kielkoś, kila, kilaś, kilka*.

Cf [**NIEPARA**], [**PARLIST**]